

Dificultăți de asimilare a accentului românesc de către alolingvi

Lilia Gălușcă, lector superior

Summary

Several problems regarding the Romanian accent are emphasized in this article. These difficulties occurred only because the accent in Romanian is a “mobile”, a irregular one. Although the place of the accent is not a regular one, the specialists in the field tried to come up with some rules.

There are examples of the wrong accents that not only the speakers of other languages, but the native speakers do most often.

În procesul studierii unei limbi, întotdeauna cel care învață se confruntă cu un șir de probleme, fie de ordin fonetic, fie de ordin lexical ori gramatical. Printre dificultățile pe care le întâmpină un aolingv în prima fază de asimilare a limbii române se numără pronunțarea vocalelor **ă**, **î**, a diftongilor, articularea substantivelor, conjugarea verbelor cu sau fără sufix, utilizarea adecvată a formelor neaccentuate ale pronumelui personal, întrebuintarea corectă a persoanei a III-a a modului conjunctiv etc. O problemă este și accentuarea mobilă, instabilă, neregulată în limba română. În general, pentru un vorbitor nativ de limbă română pronunțarea corectă a cuvintelor se învață prin uzul limbii, fără a fi nevoie de prea multe teoretizări. Un aolingv însă, observăm că are nevoie de anumite precizări în acest sens.

Theodor Hristea afirmă că „în limba română, accentul nu are un loc fix, ca în limba franceză spre exemplu, unde stă întotdeauna pe ultima silabă, sau ca în maghiară, unde este situat pe ultima silabă a cuvântului.” [5,p.83]

Despre accentul românesc spunem că este liber, în sensul că poate să ocupe locuri diferite, și anume:

- pe ultima silabă a cuvântului: *popór, cafeá, colác;*

- pe silaba penultimă: *cásă, sórá, scáun*;
- pe silaba antepenultimă: *límpede, répede, pásăre*;
- mai rar accentul poate sta chiar pe a patra sau a cincea silabă (de la sfârșit spre început): *prépeliiță, șáisprezece, șáptesprezece*.

Prin urmare mobilitatea accentului românesc creează celui care învață limba română numeroase momente de șovăire: *oare cum să accentuez?*

Gheorghe Badea și Constantin Miu afirmă că atunci „când vorbim, accentuăm nu doar silaba unui cuvânt, ci pronunțăm mai intens, pe un ton mai înalt chiar, un cuvânt întreg dintr-o propoziție”[2,p.297]. Cu siguranță evidențierea logică a cuvântului de către un alolingv este și o dovadă a înțelegerii mesajului transmis.

Iată de ce considerăm că la stadiul incipient de studiere a limbii române în manualele și auxiliarele didactice accentul cuvântului trebuie să fie marcat grafic printr-o linioară oblică, pusă deasupra literei vocalice din silaba accentuată. Aceste semne grafice, indiscutabil, ar coordona pronunțarea și accentuarea corectă a cuvintelor în limba română. Practica ne demonstrează că pentru formarea unor competențe de pronunțare corectă în limba română, în special la studenții alolingvi, trebuie să evidențiem particularitățile accentuării în limba română. Trăsăturile caracteristice accentuării în limba română se vor sublinia pe măsură ce se vor aborda diverse fenomene gramaticale sau elemente de gramatică funcțională.

În felul acesta, vorbind despre modificarea substantivelor comune după caz, vom arăta că, deși accentul românesc este liber, el este, în majoritatea cazurilor, totuși stabil, cel puțin în cursul flexiunii nominale și pronominale. Astfel în cadrul declinării vom determina studenții să observe că substantivul poartă același accent: *cásă / căsa, căsei, căsele, căselor*.

Singura excepție de la această regulă însemnată o constituie un grup restrâns de substantive neologice, la care accentul se deplasează de pe silaba pe care se află la forma inițială a cuvântului: *zéro* – *zeróuri*, *móto-* *motóuri*, *rádio* – *radióuri* etc. Abatere de la regulă o au nu doar substantivele neologice, ci și unele substantive moștenite din limba latină: *nórá* - *nuróri*, *sórá* - *suróri*.

Accentul în limba română este mobil, adică el se poate deplasa de la o formă gramaticală la alta, de la cuvântul de bază la cel derivat. Această pare să se întâmple, la prima vedere, lipsit de reguli. Lingviștii au stabilit totuși câteva reguli, în ciuda faptului că fiecare din ele are și multe excepții. E bine să cunoaștem noi, profesorii, aceste reguli, dar și să le promovăm discipolilor noștri.

Iată câteva reguli de accentuare corectă în limba română, propuse de domnul profesor Ion Coteanu [4,p.14].

1. Cuvintele și unele forme gramaticale ale lor terminate în consoană au accentul pe ultima silabă, de exemplu: *actór*, *bătrîn*, *borcán*, *colác*, *orás*, *sărác*, *salám*, *studént*, *tinerét*.

2. Cuvintele și unele forme gramaticale ale lor terminate în vocală precedată de o consoană sau un grup de consoane au accentul de obicei pe silaba penultimă: *afără*, *bábă*, *făptură*, *limpezíme*, *năpástă*, *părinte*, *românește*, *céntru*, *vérede*, *zéstre*.

3. Toate cuvintele terminate în - **uu** primesc accentul pe vocala din radical: *asíduu*, *ambíguu*, *contínuu*, *perpétuu*.

4. Cuvintele care se termină în diftong au accentul pe silaba finală: *dulău*, *lingău*, *mîncău*, *bubói*, *cotói*, *gunói*, *lădói*, *zăvoi*, *amărúii*, *căprúii* etc. La fel se accentuează și adjectivele nume de culori, terminate în - **iu**: *argintúu*, *aurúu*, *cenușúu*, *portocalúu*, *vișiniúu* etc. Excepții fac substantivele terminate în - **iu**, care primesc accentul pe silaba dinaintea acestei terminații: *consíliu*, *detáliu*, *ofíciu*, *prejudíciu*, *stúdiu*, *traváliu* etc.

Un comportament deosebit îl au substantivele terminate în - *ie*. Observăm că substantivele feminine terminate la N - A singular nearticulat în -*ie* (articulat - *ia*) pot crea vorbitorilor de limbă română, atât nativilor, cât și alolingvilor, ezitări în privința accentuării corecte. Mioara Avram consideră că „marea majoritate a substantivelor cu această structură se caracterizează printr-un singur mod de accentuare, care poate fi la unele numai pe silaba penultimă, deci pe vocala *i* finală (vezi exemplele de mai sus), iar la altele pe silaba antepenultimă.” [1,p.43]

Erori de accentuare se întâlnesc și la pronunțarea unor substantive proprii. Studenții alolingvi pregetă între două accentuări existente la o serie de antroponime și toponime, fără a ști care din ele este corectă / recomandabilă. Astfel de substantive sunt:

antroponime: *Bógdan* / *Bogdán*, *Cláudia* / *Claúdia*, *Evdochía* / *Evdóchia*, *Lilí* / *Lili*, *Olég* / *Óleg*, *Sofía* / *Sófia*, *Ștéfan* / *Ștefán*, *Túdora* / *Tudóra*, *Vladímír* / *Vladimír*;

toponime: *Áustria* / *Aústria*, *Brúxelles* / *Bruxélles*, *Budapésta* / *Búdapesta*, *Genóva* / *Génova*, *Rusía* / *Rúsia*, *Ucráina* / *Ucráina*.

Menționăm că din cele două forme ale substantivelor proprii de mai sus, corectă este cea de-a doua, forme recomandate de cercetătorul, profesorul universitar Ion Calotă [2,p. 259].

Mari bătaii de cap le dă studenților alolingvi de la nivelul A1-A2 nu doar accentuarea substantivelor, ci și variațiile accentului în cadrul modificărilor verbale. Acesta din urmă se poate deplasa:

- de pe penultima pe ultima: *ríde* → *rídeá* → *rîzi*; *tréce* → *treceá* → *trecú*;

- de pe antepenultima pe ultima: *númără* → *numără* → *numără*;

- *de pe ultima pe antepenultima: aveám → avúserăm; citeá → citíserăți.*

E important ca studenții alolingvi să conștientizeze locul și importanța accentuării în cadrul verbului, deoarece acesta face distincție între diferite categorii gramaticale. Astfel, la unele verbe de conjugarea I (cele care nu primesc sufix) locul accentuării deosebește persoana a III-a singular de timpul prezent indicativ, persoana a III-a singular a perfectului simplu. De exemplu:

cîntă, învătă (prezent, pers. a III-a sg) *cîntă, învăță* (perfect simplu, pers. a III-a sg.)

La unele verbe de conjugarea a IV-a, locul accentuării schimbă două categorii: timpul și persoana, relevînd deosebirea între persoana a II-a singular a prezentului indicativ și persoana a III-a a perfectului simplu: *tu aúzi* (prezent, pers. a II-a sg) / *el auzí* (perfect simplu, pers. a III-a sg.).

Uneori locul accentului poate schimba valoarea morfologică a cuvîntului. De exemplu:

bólii (substantivG.) / *bolii* (verb); *cálmă* (adj.) / *calmă* (verb)

Alteori observăm că locul accentului schimbă sensul cuvîntului, păstrîndu-i însă valoarea morfologică:

copíi (pl. de la copil) *cópii* (de la o copie, adică reproduceri)

compánie (unitate militară) *companie* (însoțire, tovărășie)

dominó (costum pentru bal mascat) *dómino* (joc)

Deseori studenții alolingvi sunt deruțați din cauza existenței unei duble accentuări ale cuvintelor. Acestea nu sunt nici valori morfologice diferite, nici catedorii gramaticale, ci două accentuări ale aceluiași cuvînt. De regulă una din ele este corectă, iar cealaltă este admisă sau greșită. În exemplele de mai

jos prima variantă este considerată corectă, iar cea de-a doua – acceptabilă (vezi DOOM 2)

acatíst / acátist

anóst/ ánost

antíc/ ántic

candíd/ cándid

firáv/ fírav

gíngaş/ gingáş

haltéřă/ hálteră

íntim/ intím

jílav/ jiláv

mánager/ manáger

penúrie/ penuríe

pícnic/ picníc,

pilótă/ pílotă,

profésor/ profesór

pónei/ ponéi

Există un șir de cuvinte care cunosc de asemenea două accentuări, însă nu sunt admise ambele, una din ele, cea de-a doua, este considerată incorectă [6]: *ácvilă /acvilă, áripă / arípă, cócktail /cocktáil, colibrí /colibri, cúmúlcumúl, díplomă / diplómă, subúrbie / suburbie, épocă /epócă, indústrie / industrié, șervét / șérvet*

În aceeași situație se află unele forme gramaticale verbale [6]: *súntem / suntém, ádu (imperativ) / adú / ádá, báteți / bătéți, dúceți / ducéți, făcem / făcém, términă / termină, detérmină / determínă, mérgeți / mergéți, scădéți /scádeți, táceți (inperativ) / tăceți, constă / cónstă*

Acestea sunt doar o parte din problemele de accentuare în limba română cu care se confruntă studenții alolingvi, cu siguranță și cei străini. Considerăm că reliefaarea acestor dificultăți în cadrul orelor de limbă română în grupele alolingve, precum și evidențierea grafică a accentului în cadrul cuvintelor cu pronunțare dificilă ar contribui la diminuarea greșelilor de acest gen.

În încheiere, recomandăm tuturor vorbitorilor de limbă română, nativi sau alolingvi, ori de câte ori există nedumeriri cu privire la accentuarea ori pronunțarea unui cuvânt, în special neologism, să consulte ultimele dicționare ori *Îndreptarul ortografic, ortoepic și de punctuație*.

Bibliografie

1. Avram, Mioara, Probleme ale exprimării corecte, București, Editura Academiei, 1987, p. 43.
2. Badea, Gheorghe, Miu, Constantin, Îndreptar de sintaxă, fonetică, ortografie, ortoepie, punctuație, Editura Moldova, 1993, p. 297.
3. Calotă, Ion, Mică enciclopedie a românei corecte. Îndreptar de scriere, citire și vorbire fără greșeli, București, 2001.
4. Coteanu, Ion, Structura și evoluția limbii române, București, Editura Academiei Române, 1981, p. 14.
5. Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române. Ediția a II-a revăzută și adăugită, București, Univers Enciclopedic, 2005.
6. Hristea, Theodor, Sinteze de limba română, București, Editura Albatros, 1981, p. 83.